

«Глинянський шлях»

Одним із найцікавіших останніх творчих проєктів КЗ ЛОР «Історико-краєзнавчий музей» є розробка нового туристичного маршруту «Глинянським шляхом» з метою ознайомлення екскурсантів із «Панською садибою ХІХ ст.» у с. Журавники, Музеєм килимарства та ткацтва, церквами і костелом у м. Глиняни, об'єктами культурної спадщини м. Золочева, Унівською лаврою, історико-культурними пам'ятками м. Перемишляни, костелом у с. Вижняни, церквою в с. Підберізці, пам'ятками м. Винники. Таким чином, подорож буде проходити старим, відомим далеко за межами України Трактом Глинянським, який об'єднував Львів та одне з найдавніших міст Галичини – Глиняни.

Два об'єкти даного маршруту – Музей ткацтва та килимарства в м. Глиняни та «Панська садиба ХІХ ст.» у с. Журавники – незабаром стануть окремими відділами КЗ ЛОР «Історико-краєзнавчий музей», тому саме на них ми детально зупинимося у даній публікації.

Глинянщину через її географічне розміщення називають «золотою долиною». Розташована вона в мальовничій низині приблизно посередині між Львовом і Золочевом, Перемишлянами і Буськом. З півдня – невисокі пасма Гологоро-Кременецького кряжу, з півночі і північного заходу – масиви хвойних лісів, що захищають місто від холодних вітрів, східна і західна сторона – рівнинні. В цій долині приблизно на тиждень-півтора раніше, ніж в інших місцевостях Золочівщини, наступає весна.

Містечко Глиняни – невелике, займає територію близько 700 га. Тут є лише 44 вулиці і 1327 будинків. Населення міста менше 5000 чоловік, з них 96% –українці.

Територія міста була заселена дуже давно, ще в епоху верхнього палеоліту: археологічними розкопками 1922–1924 рр. виявлено в ур. Діброва стоянку мисливців, яка датується приблизно 18 тис. до н.е. Перша письмова згадка про місто – 12 травня 1379 р., коли Глиняни перейшли у власність польського короля. Про статус королівського міста нагадував і тодішній його герб: золота корона на червоному тлі. У 1397 р. отримали магдебурзьке право. Саме у Глинянах королі та гетьмани робили огляд війська, коли йшли на війну з турками і татарами. В 1648 р. Богдан Хмельницький готував тут своє військо до облоги Львова, побував у Глинянах і славний гетьман Іван Мазепа.

В Глинянах є дерев'яна церква, збудована ще в 1624 р. Славиться вона не лише своїм поважним віком, але і чудотворним образом Розп'яття Ісуса Христа. Також є ще дві церкви, що відсвяткували століття, і римо-католицький костел. До війни у місті була ще й велика єврейська синагога.

Основними видами діяльності мешканців Глинянщини було землеробство і тваринництво. Крім того, працювали млини, пивоварні, розвивались торгівля і ремесла, особливо ткацтво.

Так, у 1787–1788 рр. у Глинянах проживало 2310 чоловік, з них: 68 ткачів, 7 ковалів, 10 кравців, 8 шевців, 8 столярів, 2 боднарі, 4 лимарі, 2 мотузники, 2

дротярі. Тобто ткацтво у місті розвивалось найуспішніше. Полотна виготовляли з конопляного волокна та експортували їх до Польщі та Німеччини.

У 1885 р. місцевий священик Филімон Решетилевич заснував у Глинянах «Товариство ткацьке», а при ньому, що дуже важливо, – ткацьку школу. На фабриці працювало 60 робітників, які виготовляли лляні полотна, скатертини, рушники, покривала, вовняні хустки. Згодом налагодилось масове виробництво килимів. Розквіт же килимарства у Глинянах припадає на міжвоєнні роки ХХ ст.

Перша світова війна завадила розвитку килимарства, у 1920 р. ткацьку фабрику було продано на аукціоні. Її власником став Михайло Хамула – підприємець, великий ентузіаст розвитку килимарства у Глинянах. Виробництво килимів стало справою його життя. Килими М. Хамули виставлялись на світових виставках у Нью-Йорку, Мілані, Парижі, Празі, Відні, Варшаві, де отримували золоті медалі. Реалізовувались готові вироби не лише на українських землях, а й далеко за їх межами. У 1939 р. на фабриці працювало 5000 ткачів, було 360 верстатів.

Отже, розповіді про віхи історії старовинного українського міста Глиняни, його пам'ятки архітектури, про роки розквіту давнього ткацького промислу в ньому – одне з завдань майбутнього туристичного маршруту «Глинянським шляхом». КЗ ЛОР «Історико-краєзнавчий музей» вагомо долучився до відтворення історії глинянських килимарників, створивши відповідну тематичну виставку в приміщенні навчально-виробничого центру «Мозаїка». На першому поверсі будинку вже незабаром буде відкритий Музей ткацтва та килимарства, що, сподіваємося, послужить поштовхом до відродження давньої слави Глинян як відомого далеко за межами України центру ткацтва.

Другим надзвичайно цікавим пунктом нового туристичного маршруту є єдиний у Львівській обл. музейний об'єкт відповідного типу – «Панська садиба ХІХ ст.» у с. Журавники Пустомитівського р-ну Львівської обл. Село Журавники розташоване обабіч Тракту Глинянського, на відстані 3 км від с. Заставне. Перші писемні матеріали про панську садибу в с. Журавники датуються 26 квітня 1649 р., де описується скарга шляхтянки Анни Гостомської на знищення панського двору місцевими селянами.

В архівних матеріалах знаходимо також відомості про власника садиби пана Францішика Циковського: в його спадкових документах (1845 р.) є інвентарний опис маєтку, двору та інших будівель, які переходили у його власність, також згадується про попередніх господарів, зокрема, пана Даровського. Найважливішою сторінкою історії цього панського маєтку є те, що з другої половини 19 ст. власником маєтку та села Журавники стає представник відомого українського роду Михайло Тустановський.

М. Тустановський був заможною та освіченою людиною. Здобув звання доктора права, згодом його обрали головою Ради адвокатів у Львові. Родинний маєток Тустановського знаходився в селі Княгиничі, хоча сам проживав в особняку у Львові по вул. Костюшка. Крім цього, був власником інших сіл, які згідно заповіту роздав дітям: синам – Владиславу та Юлію, і донькам – Северині

та Емілії. Емілія була незаміжньою і проживала з батьком у Львові, а її сестра Северина з чоловіком Освальдом Бартманським мешкала у маєтку с. Журавники.

М. Тустановський дуже вболівав, аби його діти не розпродали маєтки, які він надбав. Згідно заповіту по с. Журавники було прописано, що на випадок смерті його дочки Северини її чоловік мав право проживати в маєтку до 10 років, при цьому сплачувати всі контрибути. Після цього маєток мав перейти у власність і бути порівну поділений між іншими трьома дітьми М. Тустановського – Владиславом, Юлієм та Емілією.

Чоловік Северини О. Бартманський був відомим політиком та державним діячем: займав вагомі посади в Галицькому намісництві та довгий час працював у сеймі – завідував відділом при міністерстві внутрішніх справ. Після повернення з Відня його призначили на посаду віце-президента Львова, на якій перебував до самої смерті у 1887 р.

Северина та Освальд Бартманські були останніми та фактичними власниками села Журавники, вони дбали про маєток і розбудовували його, хоча дітей у них не було. Місцеві жителі з повагою згадують про панську родину, яка добре ставилася до людей. Коли в селі будували церкву, весь матеріал на зведення даху пан Бартманський надав безкоштовно зі свого родинного маєтку в с. Тадані.

Після смерті чоловіка Северина ще певний час проживала в селі, а пізніше маєток винаймали орендарі. Згодом панська садиба перейшла у власність громади, у ній була відкрита школа, яка діяла і за радянської влади.

«Панська садиба ХІХ ст.» в с. Журавники є єдиним на даний час на Львівщині об'єктом такого типу, який в повній мірі відповідає своїй назві і відносно добре зберігся. Вже розпочато роботи по відновленню цієї унікальної споруди площею 600 м². Після її реставрації буде повністю відтворений традиційний інтер'єр та екстер'єр садиби тогочасної епохи та чудовий ландшафтний парк. Для відвідувачів проводитимуться майстер-класи з народних ремесел, цікаві виставки, фестивалі та ярмарки, а ще – частування стравами традиційної галицької кухні ХІХ ст. Мальовнича ландшафтна територія садиби, котра є експозиційним елементом музею, розташована біля чарівного озера і буде дуже привабливою для проведення різних святкових дійств.

Запровадження нового туристичного маршруту «Глинянським шляхом» стане поштовхом до розвитку туризму в цьому регіоні, сприятиме відновленню відомого у всьому світі ремесла килимарства, яким славилися Глиняни. Для місцевих мешканців будуть створені нові робочі місця та відкриються перспективи розвитку їхніх населених пунктів, на даний час доволі депресивних.

1.

2. ЦДІА України у м. Львові. – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 399 (Про знищення двору селянами з с. Журавники. Скарга шл. Анни Гостомської від 26 квітня 1649 року).

3. ЦДІА України у м. Львові. – Ф. 146. – Оп. 86. – Спр. 1901 (Про приналежність с. Журавники поміщику Даровському на підставі спадкового права).
4. ЦДІА України у м. Львові. – Ф. 149. – Оп. 2. – Спр. 9207 (Інвентарний опис поміщицького маєтку).
5. ЦДІА України у м. Львові. – Ф. 186. – Оп. 1. – Спр. 3271 (Картопис та журнал землевласників з зазначенням місця проживання категорії земельних ділянок, їх кількості та суми прибутків).
6. Гнатюк В. Ткацтво в Східній Галичині. Матеріали до української етнографії. – Львів, 1990. – Т. 3. – 412 с.
7. Культура і побут населення України / За ред. В. Наулка. – К., 1991. – 297 с.
8. Хамула М. Глиняни – місто моїх килимів. – Нью-Йорк, 1963 – 136 с.
9. Bartmański Oswald (ok. 1826-1887) polityk // Polski Słownik Biograficzny. – Т. 1. – S. 317.
10. Minakowski M. J. Bartmanski w Geneologii Potomków Sejmu Wielkiego. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.sejm-wielki.pl/b/psb.783.1>
11. Worobij L., Kuzyk A. Zagórze Knyhynickie: studium historyczno-krajoznawcze. 2006. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://s nauka.pl/wiek-xix-xx.html>

Михайло Лабойко